

## דף מקורות (1)

- 1) עיינו היטיב בהקדמת הטור לאבן העזר, מה מתברר מדבריו, לאור דבריו עיינו בהתחלת סימן א ובדברי הב"ח הצמוד.
- 2) עיינו היטיב בדברי הרא"ש הצמודים, האם דברי הטור מתקשרים למה שאביו כתב.
- 3) עיינו היטיב בדברי הרמב"ם הל' אישות בפתיחה שלו והתחלת פרק א ופרק טו הלכה א – ה. מה אנו לומדים מדברי הרמב"ם
- 4) עיינו היטיב בדברי שאילתות דרבנו אחאי ובדברי הנצי"ב הצמוד, מה לומדים מדבריו.

### מקורות

#### טור אבן העזר הקדמה

ועל כן הפליגו רבותינו ז"ל מאד לדבר במי שאין לו אשה. עד שאמרו (יבמות סב ב) כל מי שאין לו אשה שרוי בלא טובה. בלא שמחה. בלא ברכה. בלא דירה. בלא תורה. בלא חומה. בלא שלום. בלא טובה דכתיב (בראשית ב יח) לא טוב היות האדם לבדו. בלא שמחה דכתיב (דברים יד כו) ושמחת בחגך אתה וביתך (נ"א: אתה ובנך ובתך). בלא ברכה דכתיב (יחזקאל מד ל) להניח ברכה אל ביתך. בלא דירה דכתיב (בראשית שם) אעשה לו עזר כנגדו. בלא תורה דכתיב (איוב ו יג) האם אין עזרתי בי ותושיה נדחה ממני. בלא חומה דכתיב (ירמיה לא כא) נקבה תסובב גבר. בלא שלום דכתיב (איוב ה כד) וידעת כי שלום אהליך ופקדת נוך ולא תחטא.

והאדם בראותו אותה וידע כי ממנו לוקחה אמר על כן יעזוב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו והיו לבשר אחד (בראשית ב כד). כלומר ראויה זו שתהיה מיוחדת לאדם. ואדם אליה. ועל כן ראוי לאדם לאהוב את אשתו כגופו. ולכבדה יותר מגופו (יבמות סב ב). ולרחם עליה ולשמרה. כאשר ישמור אחד מאבריו. וכן היא חייבת לעובדו ולאובהו כנפשה. כי ממנו לוקחה. ועל כן צוה הכתוב על האדם שארה כסותה ועונתה לא יגרע (שמות כא י). ועוד מצות רבות נצטוו בענין חבור האדם עם אשתו כל ימי היותם יחד עד הפרדם. ועוד תקנות רבות נתקנו בהן אחרי כן. ואמרתי לחבר בהן ספר. וראיתי בספרים. ובינותי בדברי המחברים. ולקטתי בעמרים. מאחרי הקוצרים. וחברתי את הספר הזה וקראתיו אבן העזר וזה סדורו.

תחילה אבאר חיוב האדם לישא וגודל שכרו. את מי ראוי שישא. ואיזו חזקה מועלת לענין כהונה. ושאינן ראויות לינשא לישראל ולכהן. או מחמת פסול שבגופן. או חסרון שבגופן. או מחמת מקרה שאירע בהן. או מחמת איסור ערוה. ואיסור גויה ושפחה. והיתר אשת איש בעדות שמת בעלה. ובאיזה ביאה מתחייב האיש והאשה. והרחקת מן העריות. ואיסור יחוד. ואיסור הוצאת זרע לבטלה. וכיצד יתנהג עם אשתו. וחיוב עונתו עמה. והלכות קידושין. וכל דין הארוסה כל מה שנוהג בה עד שתנשא. ודין הסבלונות. והחופה. וברכת נשואין. ומצות שמחת חתן וכלה. ושיעור הכתובה לכל אחת ואחת. וטענת בתולים. וחיוב האיש בכתובה. וכל תנאיה. והיאך נגבית. ומה שהוא זוכה מכח אשתו. והלכות גירושין. ומיאון. והלכות יבום וחליצה. והלכות אונס ומפתה ומוציא שם רע. והלכות סוטה.

#### טור אבן העזר הלכות פריה ורביה סימן א

יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא חפץ בטוב בריותיו שידע שאין טוב לאדם להיות לבדו ועל כן עשה לו עזר כנגדו ועוד כי כוונת הבריאה באדם כדי לפרות ולרבות וזה אי אפשר בלא העזר ועל כן צוהו לדבק בעזר שעשה לו לכך חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות (ב)שכל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים דכתיב שופך דם האדם וסמך ליה ואתם פרו ורבו וכאילו ממעט הדמות דכתיב כי בצלם אלהים עשה את האדם ואתם פרו ורבו

## ב"ח אבן העזר סימן א

א יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא שהוא חפץ בטוב בריותיו וכו'. איכא למידק לאיזה צורך הקדים השבח הלז בתחלת חיבורו זה שאין זה מענין החיבור כי לא בא כי אם לפסוק הוראה והוה ליה להתחיל חייב אדם לישא אשה וכו' ונראה דלפי שנמצאים מקצת בני אדם מעלים בדעתם המשובשת כיון שלטובתי עשה לי את העזר כמ"ש (בראשית ב יח) לא טוב היות האדם לבדו אעשה לו עזר כנגדו הנה אין אני חפץ בטובה זו ואי איפשי בה כי לדעתו יותר טובה היא לו כשישב בלא אשה וממציא לו עזר ברע ואח אשר נפשו קשורה בנפשו ועל כן להוציא טעות זה מן הלב אמר יתברך שמו של הקדוש ברוך הוא וכו' שידע שאין טוב וכו' כי הוא יתברך היודע מה שהוא העזר לא כמחשבת לבו של האדם הטועה בדעתו להמציא לו עזר לרצונו:

ואמר ועוד כי כוונת הבריאה וכו'. כלומר בעל כרחך אין פי' לא טוב היות האדם לבדו שלא בא הוא יתברך כי אם להטיב לאדם לעשות לו עזר בלבד ושיכול לומר אי איפשי בה דאם כן לא היה צריך לעשותו בצורת אשה אלא היה לו לעשותו בצורת איש כמוהו אלא דבעל כרחך דכוונתו יתעלה במה שברא האדם זכר ונקבה וקרא שמם אדם לא היתה אלא לקיים מצות פריה ורביה שהיא אחת מתר"ג מצות ומצוה זו אי אפשר בלא עזר שעשה לו הוא יתברך כלומר אל יעלה על לב כי גם בלא נישואין אפשר בקיום פריה ורביה כשיעשה עם נשים דרך זנות כי זה אי אפשר בלא עזר ע"ד הזנו ולא יפרוצו (הושע ד י) שאמרו בפרק הבא על יבמתו (יבמות סא ב) כל ביאה שאין בה פריצה אינה אלא בעילת זנות ועל כן צוהו לדבק בעזר שעשה לו וכמו שכתב רבינו בהקדמתו שלזה אמר לא טוב היות האדם לבדו כלומר אין טוב שיהא האדם מתבודד עם האשה כמו הבהמות שהן מתבודדים ואין הנקבות מיוחדות לזכרים אלא שעשה לו עזר שתהא מיוחדת לו ודבקה עמו וכמ"ש (בראשית ב כד) ודבק באשתו וזהו דוקא דרך נישואין ולא דרך זנות:

ואמר רבינו דנמשך מכל זה שלכך חייב כל אדם לישא אשה כדי לפרות ולרבות וכו'. E כלומר ויבטל רצונו ודעתו מפני רצון המקום ב"ה כי חיוב ועול הוא על האדם לישא אשה ואינה משום טובתו בלבד כאשר עלה על מחשבת לבו של אדם כי על כן יאמר אי איפשי בטובה זו דליתא אלא חיוב הוא ואיסורא הוא דקא עביד אם יבטל מלישא אשה ויבטל מצות פריה ורביה ולכן הביא רבינו מאמרי רז"ל בעונשין שיחולו על מי שאינו עוסק בפריה ורביה:

## רא"ש מסכת כתובות פרק א סימן יב

מאי מברכין. אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקידושין(ג) ברוך מקדש ישראל וכו'(ד) ונהגו האידינא מקדש ישראל על ידי חופה וקידושין. יש מקשין על נוסח ברכה זו למה אין מברכין אשר קדשנו במצותיו וצונו לקדש את האשה ועוד היכן מצינו ברכה כזאת שמברכין על מה שאסר לנו הקדוש ברוך הוא והלא אין אנו מברכין שאסר לנו אבר מן החי והתיר לנו את השחוט ועוד מה ענין להזכיר עריות בכאן. ועוד מה לנו להזכיר חופה בכאן כיון שמברכין ברכת ארוסין בבית האירוסין ובלא חופה. ונ"ל כי ברכה זו אינה ברכה לעשיית המצוה\*\* כי פריה ורביה היינו קיום המצוה(ה) ואם לקח פלגש וקיים פריה ורביה אינו מחוייב לקדש אשה וכן הנושא זקנה איילונית או עקרה(ו) וכן סריס חמה שנשא מברכין ברכת חתנים ואין חיוב במצוה זו שאין בה קיום מצות פריה ורביה והילכך לא נתקנה ברכה במצוה זו. אף בנושא אשה לשם פריה ורביה כיון (שאי) אפשר לקיים מצות פריה ורביה בלא קידושין ולא דמי לשחיטה שאינו מחוייב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשהוא שוחט לאכול מברך דהתם אי אפשר לו לאכול בלא שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פריה ורביה בלא קידושין וגם התם אפקיה קרא בלשון ציווי דכתיב וזבחת ואכלת אבל הכא כתיב כי יקח איש ועוד דבקדשים אי אפשר בלא שחיטה הילכך מברכין על כל שחיטה. וברכה זו נתקנה לתת שבח להקב"ה אשר קדשנו במצותיו והבדילנו מן העמים וצונו לקדש אשה המותרת לנו ולא אחת מן העריות. והזכירו בו איסור ארוסות והיתר נשואות בחופה וקידושין שלא יטעה אדם לומר שהברכה של קידושין נתקנה להתירה לו לכך הזכירו חופה לומר דדוקא ברכת חופה היא המתרת הכלה\*\*\*. ולהכי נמי הקדימו חופה לקידושין לומר והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה שאחר ברכת הקידושין:

## שאלתות דרב אחאי פרשת וזאת הברכה שאלתא קסה

שאלתא דמחייבין דבית ישראל למינסב נשי ואולודי בני ומיעסק בפריה ורביה דכתי' קחו נשים והולידו בנים ובנות ולא מיבעי' ישראל אלא אפילו גוים מיפקדי אפריה ורביה דכתיב ואתם פרו ורבו.

כ' הטובה, א) למנסב נשי ואולודי בני כו' דכתיב קחו נשים וגו'. ציאר רבינו דעיקר מלות פו"ר הוא ע"י קידושין ומופה דרך נשואי אשה, ולא כמש"כ הרא"ש כחובות פ"א צוה"ל שאם לקח פילגש וקויי פו"ר אינו מחויב לקדש אשה כו' והילכך לא נתקנה צרכה למלוה זו, ואף צנושא אשה לשם פו"ר כיון דאפשר לקיים פו"ר בלא קידושין. ולא דמי לשחיטה שאינו מחויב לשחוט ולאכול ואפ"ה כשכוא שוחט לאכול מצדו, דהתם א"א לאכול בלי שחיטה אבל הכא אפשר לקיים פו"ר בלא הקידושין וגם אפקי קרא בלשון לוי דכתי' וזבחת ואכלת אבל ככא כתיב כי יקח איש כו'. כ"ז דברי הרא"ש ז"ל, והרמב"ם ז"ל תולק בחרתי, חדא דמלות פו"ר ע"י נשיאת אשה בקידושין היא כמש"כ צבי אישות פט"ו ה"א האשה שהרשת את בעלה אחר הנשואין שימנע עונתה כ"ז מותר בד"א שהי' לו בנים שכבר קיים פו"ר אבל לא קיים חייב לצעול בכל עונה עד שיכוי' לו בנים מפני שהוא מ"ע פרו ורבו כו' ולשיטת הרא"ש מאי שייך

שאלות דרב אחאי גאון > העמק שאלה < עמוד מס 279 ג (במדבר, דברים) אחאי משבחה גאון - ברלין, נפתלי צבי יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה

מלות עונה הקצועה ע"י חז"ל למלות פו"ר, כרו עליו לצעול בכל עת שאפשר לפי צריאותו, אלא ס"ל לרמב"ם דאע"ג דודאי מי שיש לו בנים בלא קידושי אשה קיים פו"ר מכ"מ מדליה הנציה לישא אשה כדי לכוילד בנים,

שאלות דרב אחאי גאון > העמק שאלה < עמוד מס 279 ג (במדבר, דברים) אחאי משבחה גאון - ברלין, נפתלי צבי יהודה הודפס ע"י תכנת אוצר החכמה